VIKIPEEDIA

Telugu keel

See artikkel vajab toimetamist. *(Juuni 2015)*
Palun aita artiklit toimetada (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Telugu_keel&action=edit). (Kuidas ja millal see märkus eemaldada?)

Telugu keel (తెలుగు) on lõunakeskdraviidi keel, mida räägitakse peamiselt Indias Andhra Pradeshi osariigis, kus see on ametlikuks keeleks. Ametliku keelena räägitakse Telugu keelt ka Puducherry liiduterritooriumil, Andamani ja Nicobari saartel. Kõneleijaid leidub ka Bahreinis, Kanadas, Singapuris, Ameerika Ühendriikides ja mitmetes teistes riikides. Teise keelena räägib 5 000 000 inimest[1]. Telugu keel on kolmeteistkümnes maailma räägituimate keelte hulgas [2].

Telugu keel (తెలుగు)	
Kõneldakse	India
Piirkonnad	Aasia
Kokku kõnelejaid	74 049 900 (2001) [1]
Keelesugulus	Draviidi keeled Lõunakeskdraviidi Telugu keeled **Telugu keel**
Ametlik staatus	
Ametlik keel	India
Keelekoodid	
ISO 639-1	te
ISO 639-2	tel
ISO 639-3	tel

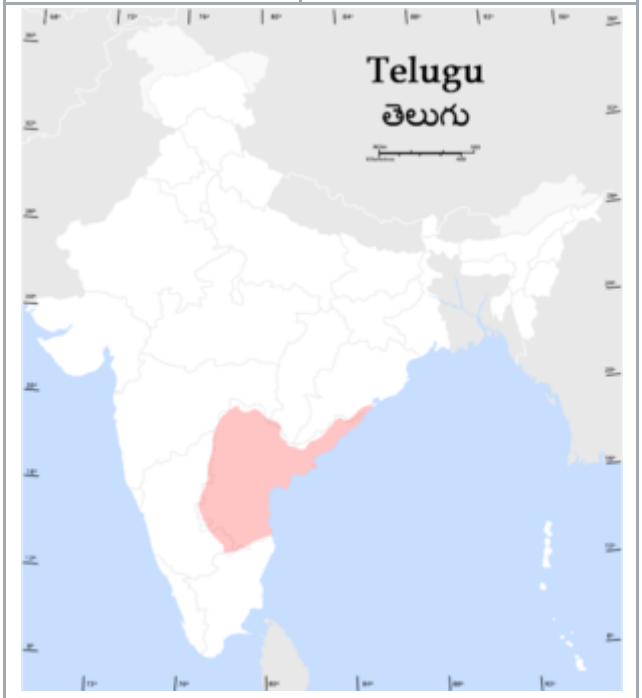

Telugu keele rääkijate asukoht märgitud punasega

Sisukord

Ajalugu
Keele struktuur
- Häälikud
- Sõnajärg
- Ainsus ja mitmus
- Sugu
- Käänded
- Muud grammatilised aspektid

Kirjaviis
Keelenäide
Arvsõnad
Huvitavat
Viited
Välislingid

Ajalugu

Esimesed pealiskirjad, mis sisaldasid telugu keelt, pärinevad aastast 400 e.m.a. Esimene pealiskiri, mis on läbinisti telugu keeles on pärit aastast 575. Mõlemad leiti tänapäeva Andhra Pradeshi aladelt[3].

Keele struktuur

Häälikud

Telugu keeles on 16 täishäälikut, millest igaühel on iseseisev vorm ja diakriitiline vorm. Täishääliku diakriitilisi vorme kasutatakse koos kaashäälikutega, et luua silpe. Täishääliku iseseisvat vormi kasutatakse, kui täishäälik on kas silbi või sõna esimene täht või esineb iseseisvana. Telugu keeles on 41 kaashäälikut. Kui kaashäälikud esinevad koos, siis nad ühinevad kirjapildis. Lisaks sellele on telugu keeles 4 diakriitilist märki, millel on erinevad funktsioonid (nasaalne hääldamine, hääletu hinge sõna lõpus jne). Need lisanduvad tähtedele nagu tavalised rõhumärgid[4].

Sõnajärg

Telugu keele sõnajärg on alus – sihitis – öeldis (SOV)[1]. Kui esinevad vaid alus ja öeldis, siis järjekorras alus ja öeldis. Kui aga esinevad vaid sihitis ja öeldis, siis on enne sihitis ja siis öeldis.[5]

Ainsus ja mitmus

Telugu keeles eristatakse ainsust ja mitmust. Mitmust kasutatakse ka rääkimisel vanemate inimestega austuse märgiks. Sõnad "jumal" (Bhavantudu), "päike" (sUryuDu), "maa" (bhUumi) ja "kuu" (caNdruDu) on alati ainsuses[6].

Sugu

Telugu keeles on kolm sugu (naissugu, meessugu ja kesksugu, nagu ka saksa keeles või ladina keeles)[6].

Käänded

Telugu keeles on 7 käänet: nominatiiv ehk nimetav, akusatiiv ehk sihitav, genitiiv ehk omastav, daativ, vokatiiv (kääne kutsumiseks), instrumentaal ja lokatiiv[6].

Muud grammatilised aspektid

Telugu keeles kasutatakse tagasõnu, mis samuti käänduvad. Telugu keeles kasutatakse morfoloogilist protsessi, et sõnu ühendades moodustada keerulisi sõnu. Seda protsessi nimetatakse sandhiks. Nt Shankara + Abharanam = shankarbhranamu. Esineb väga palju erinevaid sandhi tüüpe[6].

Kirjaviis

Telugu keeles on kasutusel nii telugu kiri kui ka Braille kiri[1]. Telugu kiri tuleneb braahmi kirjaviisist[6].

Keelenäide

Pratipattisvatvamula visyamuna mānavulellarunu janmataḥ svataṁtrulunu samānulunu naguduru. Vāru vivēdanāṁtaḥkaraṇa saṁpannulaguṭacaē parasparamu bhrātṛbhāvamutō vartiṁpavalayunu[7].

Tõlge: Kõik inimesed sünnivad vabade ja võrdsetena oma väärikuselt ja õigustelt. Neil on mõistus ja südametunnistus ning nende suhtumist üksteisesse peaks kandma vendluse vaim (ÜRO Inimõiguste ülddeklaratsiooni 1. artikkel).

Arvsõnad

Arvsõnad üks kuni kümme telugu keeles:

üks – *okati*

kaks – *rendu*

kolm – *moodu*

neli – *naalugu*

viis – *aidhu*

kuus – *aaru*

seitse – *eedu*

kaheksa – *enimidhi*

üheksa – *thommidhi*

kümme – *padi*

Kuigi telugu keeles on oma numbrisüsteem, kasutatakse peamiselt araabia numbreid[8].

Huvitavat

Telugu keeles kasutatakse koma ja punkti asemel /, //. Tänapäeval kasutatakse aga pigem inglise keelest laenatud kirjavahemärke[6]. Telugu keeles lõpeb enamik sõnu täishäälikuga. Vanas telugu keeles lõppesid kõik sõnad täishäälikutega, kuid tänapäeval lõpevad mõned sõnad ka m, n, y või w-ga[8].

Viited

1. http://www.ethnologue.com/language/tel%7C Aeg: 30.10.13
2. http://www.ethnologue.com/statistics/size%7C Aeg: 30.10.13
3. https://telugubasha.net/en/history#general | Aeg: 22.11.13
4. http://en.wikipedia.org/wiki/Telugu_alphabet%7C Aeg: 30.10.13
5. http://wals.info/languoid/lect/wals_code%7C Aeg: 30.10.13
6. http://en.wikipedia.org/wiki/Telugu_Grammar%7C Aeg: 30.10.13
7. http:/www.omniglot.com/writing/telugu.htm| Aeg: 30.10.13
8. http://en.wikipedia.org/wiki/Telugu_language%7C Aeg: 30.10.13

Välislingid

- telugu - inglise - telugu veebisõnastik (http://telugudictionary.telugupedia.com/)
- telugu keele õppimine internetis (http://www.learningtelugu.org/)

Pärit leheküljelt "https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Telugu_keel&oldid=5162973"

Selle lehekülje viimane muutmine: 02:28, 6. detsember 2018.

Tekst on kasutatav vastavalt Creative Commonsi litsentsile "Autorile viitamine + jagamine samadel tingimustel"; sellele võivad lisanduda täiendavad tingimused. Täpsemalt vaata Wikimedia kasutamistingimustest.